

Madagaskar på revolusjonens vei

AV ØYVIND DAHL

«Vi vil ikke lenger underkaste oss den sterkestes lov, men tvert imot bidra til å vende historiens gang, og skape historie, istedenfor å underkaste oss historien!»

(President Didier Ratsiraka.
Madagaskar 1976)

Uttalelsen er hentet fra en tale Madagaskars president holdt på en kongress for representanter for den tredje verden i september 1976. Den er typisk for en ung, selvbevisst og ambisjøs president i en nasjon som er i ferd med å finne seg selv og sin plass i verdenssamfunnet. Den tredje verden er blitt myndig. Ratsiraka uttrykker dette slik: «Vi er voksne, vi har ikke bruk for noen til å bestemme i vårt sted. Vårt behov, vårt temperament, vår etikk befaler oss til selv å ta avgjørelser i overensstemmelse med våre egne interesser. Hvem kan bedre enn oss føre vår kamp? Våre folk vil selv velge sin egen skjebne uten innblanding av dem som tror seg utstyrt med en universell oppgave!»

Disse uttalelsene må forstås på bakgrunn av Madagaskars egen historie. Allerede før kolonitiden hadde landet et forholdsvis moderne regime. Riktignok hadde ikke dronningen i Antananarivo myndighet over hele øya, der var også småkonger rundt kystene, men landet hadde etter tidens forhold en moderne regjering med statsminister og flere ansvarlige ministre. Landet hadde undertegnet handelstraktater med England og Frankrike og hadde også diplomatiske forbindelser. Det var en selvstendig og uavhengig nasjon.

Fra koloni til nykolonialisme

Koloniseringen i 1896 ble aldri godtatt av gasserne. Det var en ensidig fransk anneksjon. Gjentatte ganger reiste nasjonalistene seg til motstand, men uten at aksjonen fikk særlig effekt overfor koloniherrerne. I mars 1947 kom så det store «opprøret» eller «frigjøringskampen» som var en av faktorene som fikk franskmennene

til å revurdere hele sin kolonipolitikk. Natten til den 29. mars angrep gasserne koloniherrerne i flere byer samtidig. Franskmenene svarte med å sette hardt mot hardt, men først langt ut i 1948 var «opprøret» slått ned. Det er ulike meninger om hvor mange som mistet livet, tallene varierer fra 10.000 til 90.000.

Etter dette fikk gasserne gradvis større del i landets styre, og den 26. juni 1960 ble Den gassiske republikk proklamert under øredøvende jubel på stadion i Antananarivo. Kongedømmet var ikke lenger aktuelt. Det var for ensidig knyttet til hovedstadsstammen, Merina. En mann fra en utkantstamme, Philibert Tsiranana ble valgt til landets første president, et verv han skulle beholde i 12 år. Landet fikk sitt eget flagg og sin nasjonalforsamling, den politiske uavhengigheten var et faktum.

President Tsiranana bygde ut sitt regime omkring Det sosialdemokratiske parti PSD. I motsetning til andre afrikanske stater tillot han opposisjonspartier, men de gjeldende valglover gjorde at PSD ble nærmest enerådende i nasjonalforsamlingen.

Forholdet til Frankrike var av avgjørende betydning i denne fasen. Det ble undertegnet «samarbeidsavtaler» som ga Frankrike en rekke privilegier i forhold til den nye staten. Frankrike beholdt flere militære baser på gassisk jord, de hadde faktisk hånd om landets økonomi og handel, ikke minst gjennom de store franske handelskompaniene som dominerte både import og eksport. Videre fortsatte den franske kulturelle innflytelsen gjennom hele undervisningsapparatet som var bygd opp etter fransk mønster med fransk som eneste undervisningsspråk. Det var kunnskapene i fransk som åpnet vei til stillinger innenfor statsadministrasjonen. Systemet favoriserte dermed byborgerne og barn av funksjonærer som lettere kom i kontakt med fransk språk og kultur. Barn av landbefolkningen hadde her ikke de samme muligheter.

Det er ikke uten grunn at de nåværende makthavere på Madagaskar taler om Tsirananas periode som ny-kolonialismens epoke på Madagaskar. I historiens lys kan en også undre seg over at denne epoken kunne vare så lenge som den gjorde. Men et innarbeidet system har sin egen stabilitet, funksjonærer og de ledende kretser i hovedstaden hadde også sine fordeler av regimet som favoriserte nettopp borgerstanden. For landbefolkningen var det ikke godt å sette seg inn i hva som egentlig foregikk i Antananarivo. Det var ganske andre og mer nærliggende problemer som opptok bøndene som representerer 85 prosent av landets befolkning.

Mairevolusjonen i 1972 førte til reformer

Så var det da heller ikke fra bøndene og de store masser at reaksjonen kom. Den kom fra studenter og skoleelever i mai 1972. Det var disse som kanskje i sterkest grad var utsatt for den franske «kulturimperialismen». Det hele begynte med en bagatell: Misnøye ved internatet på en medisinerskole i hovedstaden. Studentenes fagforening ble forbudt, dette førte til sympatistreiker blant studentene ved universitetet. Dette smittet videre til gymnaselevne i hovedstaden, og snart hadde streikene sine utløpere over hele landet. Og nå var det ikke bare interne skoleforhold man diskuterte: Det var undervisningsspråket, pensum, utenlandske lærere, favorisering av visse grupper, samarbeidsavtalene med Frankrike.

Regjeringen svarte med å arrestere streikelederne og deportere dem til en øy på nordkysten som tjente som forvisningssted for politiske fanger. Dermed gikk også foreldrene og arbeiderne ut i gatene og demonstrerte sammen med studentene. Det endte med gatekamper hvor flere mistet livet. Studentene oppnådde det som tilsvarende studentopprør i andre land bare drømmer om: regjeringens fall. Presidenten trakk seg tilbake og ga makten til øverste leder for hæren: General Gabriel Ramanantsoa, den eneste som hadde et organisert maktapparat til disposisjon i en akutt situasjon.

Generalen satte straks i verk flere tiltak. Den unge og dynamiske Didier Ratsiraka, som i dag er landets president, var utenriksminister og ledet forhandlingene med Frankrike om nye samarbeidsavtaler. Han var steil på sine krav: «Vår verdighet og vår suverenitet er ikke gjenstand for forhandlinger» var et av hans slagord. Frankrike måtte gi opp alle militære baser på Madagaskar. Madagaskar skulle selv ta hånd om sin økonomi, blant annet ved å tre ut av francssonen, det monetære samarbeid med Frankrike. Også undervisningssystemet skulle legges om mer i overensstemmelse med den gassiske virkelighet. Slagordene var «nasjonalisering og demokratisering».

Utenrikspolitisk førte Ratsiraka også en ny politikk under slagordet: «Åpning i alle retninger!» Mens landet tidligere hadde vært ensidig knyttet til Vesten, åpnet han diplomatiske forbindelser med Folkerepublikken Kina, med Nord-Korea og Øst-Europa. Mens Tsiranana hadde gått inn for dialog med Sør-Afrika brøt Ratsiraka oververt med apartheid-regimet og likeledes med Israel. Hans handlinger førte ham til vennskapelige forbindelser med Araber-

landene og en mer aktiv deltagelse i organisasjonen for afrikansk enhet: OAU.

Også innenrikspolitisk ble det gjennomført en rekke reformer. Disse ble iverksatt av innenriksministeren, oberst Richard Ratsimandrava. Hans kongstanke var å gjenoppvekke det gamle gassiske demokrati basert på landsbysamfunnet: fokolonona. Allerede før kolonitiden hadde den enkelte landsby et utstrakt selvstyre på det lokale plan. Dette hadde delvis overlevd det franske koloniveldet ved at det fremdeles var vanlig at landsbysamfunnet samarbeidet om en rekke felles tiltak slik som veibygging, kanaler, bygging av fedregraver osv. Men systemet var gått i stykker på grunn av den franske administrasjonen som var sterkt sentraldirigert. Befolkningen ble derfor etter hvert vant til å ikke ta initiativ selv, men vente på ordre ovenfra i statshierarkiet. Dette var meget byråkratisk og utsatt for korrupsjon.

Oberst Ratsimandrava ville nå tilbake til det gamle gassiske lokaldemokratiet og vekke til live det lokale initiativ. Slagordet var: «Befolkningen må selv mestre utviklingen!» Han hadde tro på at dette systemet, som hadde sitt utspring blant landbefolkningen, også skulle kunne utvides til byene.

Korrupsjon, maktskifte og attentat

Da statssjefen, general Ramanantsoa fikk problemer med enheten innen hæren, måtte han trekke seg tilbake i februar 1975 og gi makten til innenriksministeren, oberst Richard Ratsimandrava som syntes å være den som hadde den beste kontakt med befolkningen, ikke bare i byene, men i særlig grad utover landet. Dette skyldtes ikke minst hans mange turneer rundt om i landet hvor han redegjorde for den nye fokolonona-politikken og svarte på spørsmål fra befolkningen. Denne åpne dialog-holdningen gjorde at han var temmelig populær blant befolkningen.

Det er mye som tyder på at generalen i virkeligheten ble nærmest tvunget til å gi fra seg makten. Innenriksministeren var nemlig også øverste leder for gendarmeriet og ledet derfor etterforskningen i en del større korrupsjonsaffærer innen statsforvaltningen og de nyetablerte statlige monopol-selskaper for import/eksport og oppkjøp og distribusjon av landbruksvarer. Det viste seg at visse

deler av det høyere borgerskapet i hovedstaden var temmelig involvert i disse ulovlige transaksjonene. Det er ikke usannsynlig at Ratsimandrava satt inne med kompromitterende opplysninger om generalen selv eller hans nærmeste krets. Da generalen ville kvitte seg med innenriksministeren, dannet Ratsimandrava sammen med Ratsiraka en samlet opposisjonsgruppe som tvang generalen til å trekke seg fra den politiske arena.

Dette er kanskje også forklaringen på at oberst Ratsimandravas regjeringstid ble så kort som den ble. Han var statssjef og regjeringssjef faktisk bare i seks dager. Den 11. februar 1975 ble han skutt ved et attentat i hovedstaden. Den etterfølgende natt ble det i full fart organisert et militærdirektorat som tok makten som en overgangsordning. Det ble satt i gang etterforskning for å spore opp hvem som sto bak attentatet. En rettssak som ble kalt «århundredets prosess» førte til at en rekke intriger ble rullet opp uten at den egentlige skyldige ble funnet. Sannsynligvis var det elementer innenfor det tidligere sosialdemokratiske partiet som sammen med storkapitalistene i Antananarivo gjennomførte attentatet. Ratsimandrava var for revolusjonær for dem. Han gikk jo faktisk inn for å overlate all makt og økonomisk utvikling til folket selv gjennom landsbydemokratiet. Borgerskapet og den tidligere adelen følte dermed sin egen posisjon truet. Men alt dette er gjetninger, sannsynligvis vil vi aldri få vite hvem som sto bak attentatet, da statens arkiver forsvant i en brann som sannsynligvis var påsatt i førsteministerens palass i hovedstaden i september 1976.

Den sosialistiske revolusjon

Den 15. juni 1975 ble den tidligere utenriksminister Didier Ratsiraka tatt i ed som landets nye statssjef, bare 39 år gammel. Han ble valgt av militærdirektoratet som fant at sjøoffiseren Ratsiraka var den mann som best kunne styre Madagaskar ut av den vanskelige krisen som var oppstått. Han var selv av en utkantstamme og kunne derfor vente støtte også fra kystbefolkningen. Han hadde vunnet allmenn anerkjennelse på grunn av sine forhandlinger med Frankrike om nye samarbeidsavtaler og førte et revolusjonært språk som ga ham støtte også fra den mer radikale hovedstadsbefolkningen. Hans største svakhet var at han i motsetning til Ratsi-

mandrava kjente lite til de innenrikspolitiske problemer og i særdeleshet landsbybefolkningen som han aldri hadde hatt direkte kontakt med.

Ratsiraka var ikke sen med å tone flagg: Allerede ved makt-
overtagelsen annonserer han nasjonalisering av alle banker og
forsikringsselskap, en politikk han har fulgt opp siden med nasjo-
nalisering av alle større industri- og forretningsforetagender. Poli-
tisk uavhengighet er ikke nok, sier han. Målet må være full øko-
nomisk uavhengighet.

Dette målet er ennå ikke nådd. Frankrike er fremdeles 16 år etter
uavhengigheten, landets viktigste handelspartner, og har dermed
en ganske stor kontroll med økonomien. Men Frankrikes andel
synker fra år til år. Dette skyldes ikke bare at Kina og østblokk-
land er kommet inn i stedet, men kanskje særlig de drastiske import-
restriksjoner som regjeringen har satt i verk.

Bare to måneder etter maktovertagelsen publiserte Ratsiraka sitt
politiske program i en liten rød bok på ca. 200 sider. Her skisserer
han retningslinjene for den gassiske sosialistiske revolusjon. Uten-
rikspolitikk, innenrikspolitikk, undervisning, helsevesen, økonomi,
jordbruk og transport, alt er tatt med. Ordet «revolusjon» er over-
satt til gassisk med et ord som betyr frigjøringskamp. Det er en
nasjonal frigjøringskamp med fredelige midler den tidligere sjø-
offiseren går inn for. I desember 1975 ga han staten en ny grunnlov
og et nytt navn: Den gassiske demokratiske republikk. Ratsiraka
ble innsatt som republikkens president, og omorganiserte stats-
administrasjonen. Blant annet utnevnte han en statsminister som
dannet regjering. Som øverste lovgivende myndighet fungerer
Det øverste revolusjonære råd med Ratsiraka selv som president.

Utenrikspolitisk følger Ratsiraka de retningslinjer han selv staket
opp som utenriksminister. Hans «åpning i alle retninger» og særskilt
hans åpning til øst-landene må ikke forstås slik at han nå uten
videre har kastet seg i armene på de røde. Hans mest yndede slag-
ord er: «Madagaskar legger seg ikke på kne for noen!» Det er en
nasjonal stolthet og en vilje til å finne sin egen vei som vi må
respektere. Den gassiske sosialismen bygger på gassisk tradisjon
og tankegang, hevdes det.

Og likevel kan en spørre om han kan åpne til alle retninger
uten å gjøre noen knefall. Hans svært hjertelige forhold til Nord-
Korea og «den høyt elskede og respekterte leder» Kim II Sung har

ført ham til høytidelig statsbesøk i Nord-Korea. Filmen som viser den overdådige mottakelse han fikk i landet har gått over alle Madagaskars kinoer.

Hva nå med fokonolona?

Som vi ser var Ratsirakas forgjenger en ivrig talsmann for en gjenopprettelse og modernisering av det gamle gassiske demokrati basert på landsbysamfunnet fokonolona. Spørsmålet alle stilte var nå: Hva ville skje med den reformpolitikken oberst Ratsimandrava hadde satt i gang?

Det var helt klart at Ratsiraka ikke ville gå inn for reformprogrammet slik Ratsimandrava hadde lagt opp til. Han mente at uten en ideologisk basis var programmet dømt til å mislykkes. Folk flest utover i landet har små almenkunnskaper. Analfabetismen er på landsbasis omkring 50 prosent. Det ville dessuten være vanskelig å koordinere de enkelte landsbysamfunns aksjon i helheten.

Ratsiraka vil innordne fokonolona-bevegelsen i sitt sosialistiske system. Derfor har han satt i gang en voldsom ideologisk kampanje. Det er ikke noen tilfeldighet at ideologiministeren også er informasjonsminister. Både radio og presse er sensurert, og all propaganda er helt ensrettet. Statens tjenestemenn går omskoleringskurser og skolenes pensum er lagt opp med den ideologiske ensretting for øye. Pensum i historie, morsmål og også fremmed språk legges opp for å vise at det sosialistiske samfunn er det eneste mulige alternativ i den situasjon den tredje verden befinner seg i.

Den nye statslederen manglet politisk basis i befolkningen. Derfor har han opprettet et nytt parti: AREMA (forkortelse for Den gassiske revolusjons avantgarde). Dette partiet bygges nå opp helt sentralistisk med utløpere i alle landsbysamfunn. De tidligere politiske partiene ble forbudt etter attentatet i februar 1975, men de som støttet Ratsiraka og hans politikk kunne omdannes til «revolusjonære støttegrupper», i virkeligheten er dette bare et annet navn på partiene.

President Ratsiraka har gitt klart uttrykk for at målet er ett-partisystemet. Alle de revolusjonære grupperingene og også avantgarden skal samles i «Nasjonal Front til revolusjonens forsvar» slik det er forutsett i den nye grunnloven. Åpenbart har tiden ennå ikke vært moden for dette. Det tidligere sosialdemokratiske partiet som støttet Tsiranana synes å være helt ute av bildet.

Utover våren 1977 har der vært en serie valg. Den 20. mars gikk man til valg på landsbyråd innen hvert fokolonona. Disse rådene har så gått sammen om å velge sine distriktsråd. Disse igjen velger regionråd som velger provinsråd. Ved alminnelig valg ble det så valgt nasjonalforsamling 30. juni 1977. I alle disse valg har presidentens parti AREMA fått en overveldende majoritet bortsett fra hovedstaden hvor AKFM, opposisjonspartiet fra Tsirananas tid, har beholdt majoriteten. Men som vi har sett støtter også dette Ratsirakas politikk.

President Ratsiraka har også arbeidet med en omorganisering av hæren. Den har nå fått navnet: Folkets utviklingshær. Navneforandringen innebærer at hæren nå skal ta direkte del i utbyggingen av landsbysamfunnene etter kinesisk mønster. Det store spørsmål er om en slik hær som nødvendigvis vil måtte organiseres sentralistisk vil kunne ha de samme synspunkter på utviklingen som den lokale befolkning. Samtidig vil denne hæren gi staten en stor mulighet til kontroll over landsbefolkningen. Ved et eventuelt fascistisk kupp vil da veien til diktaturet være uhyre kort.

At situasjonen fort kan bli brennende, fikk vi en påminnelse om ved juletider 1976. I delprovinsen Majunga utviklet etniske stridigheter seg til regulære myrderier mellom den gassiske og komorianse befolkningen. Flere hundre, kanskje tusen mennesker, herav flest komorianere, ble drept. Komorene, øygruppen nordvest for Madagaskar har satt i gang en gigantisk repatriering av sine landsmenn. Ca. 16.000 er flyttet tilbake til Komorene. Fra den gassiske siden ble det hevdet at opptøyene var satt i verk av imperialistene.

Der er også andre minoritetsgrupper innenfor landets grenser: indere, kinesere og europeiske forretningsfolk. Usikkerheten blant disse er økende.

Nasjonalt enhet har vært et slagord for alle regjeringssjefer siden uavhengigheten fra Frankrike i 1960. Innenfor landets grenser er der flere stammer og motsetningene er mange. Ratsiraka pleier å hevde at det ikke er stammemotsetninger på Madagaskar. Motsetningene skyldes sosiale ulikheter. Ulikheten mellom de lengst utviklede innlandsstammene og de minst favoriserte kyststammene er i hvert fall meget stor. Det avgjørende skille går vel likevel mellom den høyt lønnete og godt utdannede eliten i statsadministrasjonen og forretningsliv på den ene siden og den fattige bondebefolkningen uten fast inntekt på den andre siden.

Dersom landet som helhet skal komme ut av underutvikling og stagnasjon, må bondebefolkningen virkelig mobiliseres. Kan Ratsiraka makte dette ved hjelp av den sosialistiske revolusjon?

Fra misjon til nasjonal kirke

Parallelt med overgangen fra koloni til uavhengig nasjon har utviklingen av selvstendige nasjonale kirker pågått.

De tre største kirkene i landet er Den romersk-katolske kirke (ca. 1,3 mill. tilhengere), Den reformerte kirke (500.000) og Den lutherske kirke (400.000). (På Madagaskar er det i alt 8 mill. innbyggere. Befolkningen øker årlig med 200.000.) Den katolske kirken har hatt størst problemer med å tilpasse seg til den nye situasjonen. Den var mest bundet til misjonærene, disse arbeidet i forskjellige uavhengige ordener. Arbeidet var lite koordinert og økonomien var sterkt bundet til utlandet. Mangelen på innfødte kvalifiserte arbeidere, prester, munk, nonner osv. har vært påtagelig. Likevel har kirken utad kunnet opptre som en nasjonal kirke ikke minst etter at den gassiske erkebiskopen av Antananarivo ble innviet til kardinal av paven.

Den reformerte kirken var resultatet av engelsk og fransk misjon. I virkeligheten er det en kirkeunion bygget på de tre tidligere misjonenes arbeid: Londonermisjonen LMS, Parisermisjonen MPF og kvekerne FFMA. Siden kirkesammenslutningen i begynnelsen av 60-åra har disse misjonene fullstendig integrert sine misjonærer i kirken. Kirkens ledere har vært svært aktive i politikken, ikke minst etter den seneste politiske utvikling. Opposisjonspartiet fra Tsirananas tid, AKFM er ledet av en reformert prest som også er borgermester i hovedstaden. Partiet har gått aktivt inn bak Ratsirakas revolusjonære Nasjonal Front. Kirken har mange innfødte dyktige ledere og stor innflytelse i hovedstaden som helt fra dronningens tid har vært Londonermisjonens virkefelt.

Den gassiske lutherske kirke ble etablert i 1950, ti år før uavhengigheten. Denne var frukten av norsk, amerikansk og delvis fransk luthersk misjonsarbeid. Fra 1961 var en gasser kirkens president og øverste leder. Kirken består av sju bispedømmer eller synoder, hver ledet av en synodepresident som var arvtaker etter den tidligere tilsynsmannen. Synodepresidentene er alle gassere. Gradvis har kirken overtatt ansvaret for sin administrasjon og øko-

nomi, f. eks. lønn til sine arbeidere. Misjonene har hittil måttet yde en ganske stor del av institusjonenes budsjetter.

Som et ekko av den politiske utviklingen, blant annet undertegnelsen av de nye samarbeidsavtalene med Frankrike i 1974 ble det også inngått nye avtaler mellom Den gassiske lutherske kirken og de samarbeidende misjoner, Det Norske Misjonsselskap og American Lutheran Church i 1975. Disse avtalene innebærer at misjonærene mister sin særstilling innen kirken. Ingen misjonær har heretter automatisk sete i noe styre eller råd uten at han/hun er valgt inn av gasserne selv på like linje med de gassiske arbeiderne i kirken. Misjonærkonferansen som tidligere tok seg av en rekke kirkelige saker skal heretter bare ta opp interne saker som har med misjonærene å gjøre. Som en følge av dette har den også skiftet navn, den kalles nå misjonærmøtet. Alle saker som har med kirken å gjøre: teologi, liturgi, administrasjon, økonomi, behandles nå av kirkens egne organer.

Kirken står også fritt til å henvende seg direkte til hjemmeledelsen i misjonen og behøver ikke som tidligere å gå gjennom misjonærkonferansen. Alle eiendommer som tidligere var registrert i misjonens navn blir overført til Den gassiske kirken. Målet er en selvstendig nasjonal kirke hvor misjonærene spiller rollen som medarbeidere på like linje med gasserne selv. Til tross for en del overgangsproblemer er det ikke tvil om at dette var en utvikling som var helt nødvendig i den politiske situasjon på øya hvor nettopp nasjonalisering har vært tidens løsen. De fleste ledende stillinger innen kirken innehas i dag av de innfødte selv, en utvikling det er grunn til å glede seg over.

Det største problem for den unge kirken er for det første å styrke evangeliseringsarbeidet. Til dette har den ikke nok mannskap. Derfor ber den også stadig på nytt om å få misjonærer utenfra til dette arbeidet. Også institusjonene krever kvalifisert arbeidskraft. Heller ikke her har kirken nok mannskap å sette inn. Lederutdannelsen er derfor en høyt prioritert oppgave innen kirken.

Selve sentraladministrasjonen er også svak. Kirkens administrasjonsapparat er kostbart, de lokale distriktene har heller ikke alltid syn for betydningen av en sentral administrasjon. Det vil bli nødvendig å styrke denne på en avgjørende måte for at kirken skal kunne ta opp mange nye oppgaver i samfunnet. Selve den politiske og kulturelle utvikling er en stor utfordring til kirken.

Den gassiske kirkenes egenart

Vi kan peke på to faktorer som har gitt den gassiske kirken sin egenart og bidratt til at kirken er blitt en del av den moderne gassiske kultur.

For det første fikk kirken, særlig den reformerte, tidlig innflytelse i de ledende kretser i hovedstaden. Dette skjedde ikke uten forfølgelse og motstand fra 1830-årene. Men fra omkring 1868 da dronningen selv ble en kristen, har kristendommen spilt en avgjørende rolle i den politiske utvikling i landet. Ikke minst fikk den innpass gjennom misjonsskolene som hadde en veldig oppblomstring på denne tiden. Den vekt nasjonalspråket fikk i disse skolene bidrog til at kristendommen føltas som en del av den nasjonale kultur og ikke som et fremmedelement. De ledende personligheter både i staten og i næringslivet hadde fått en stor del av sin utdanning i misjonens skoler.

For det andre kan vi peke på vekkelsesbevegelsene. Den første kom på luthersk mark allerede ved århundreskiftet. Siden har bevegelsen vært levende like til våre dager. Alle vekkelsene er sprunget frem på gassisk jord, ledet av gasserne selv. Ingen misjonær sto direkte bak vekkelsene, men bidro delvis til undervisning og til å kanalisere disse innover i kirken. Vekkelsene har bidratt til en gassisk formulering av det kristne budskapet og betydd mye for kirkens åndelige liv og vekst.

Vekkelseslederne kalles hyrder. Disse blir innviet etter undervisning ved en spesiell seremoni og sendt ut for å virke i kirken. Det er en ekte lekmannsbevegelse, men også mange prester er blitt innviet til hyrder.

I flere byer på Madagaskar har disse bevegelser bygd opp barmhjertighetsbyer hvor de tar seg av samfunnets ulykkelige og utstøtte: lamme, handikappede, besatte osv. Det er bemerkelsesverdig hvor mye de her har fått gjort for små midler. De dyrker jorden og driver griseoppdrett o. l. for å brødfø seg selv og de syke og mottar også en del frivillige gaver.

Bemerkelsesverdig er også den plass kvinnene har fått i denne bevegelsen. Flere av lederne er kvinner. Kvinnene har i det hele tatt funnet en naturlig plass i kirken, flere arbeider som katekister og evangelister. Det er vel ikke usannsynlig at Madagaskars kirke blir en av de første i Afrika til å ordinere kvinnelige prester.

Spørsmålet har vært drøftet på generalsynoden høsten 1976, men ble utsatt, da man mente at tiden ennå ikke var moden. Der er nå kvinnelige elever på presteskolen, så spørsmålet vil ganske sikkert snart komme opp igjen.

Det er ganske sikkert at vurderingen av kvinnen i samfunnet er meget høyere på Madagaskar enn i flere afrikanske land. Kvinnen har en tradisjonelt enestående posisjon i hjemmet, i barneoppdragelsen og i familiens økonomi. Det forteller vel også litt om kvinnens stilling på Madagaskar at øya har vært regjert av flere dronninger før franskmennene gjorde øya til koloni.

Kirken og politikken

Den lutherske kirken har ikke samme støtte i hovedstaden som den romersk-katolske og den reformerte kirke. Dette har sikkert vært av betydning for kirkens mer lunkne holdning til aktiv deltagelse i politiske aktiviteter. Kirken har sin sterkeste støtte sør for hovedstaden hvor norsk misjon har over 100 års virke bak seg. (Norsk misjon begynte i 1866.) I de nye fokonolonasamfunn spiller likevel lutherske kristne en viktig rolle i lokalsamfunnet, noen også på det nasjonale plan.

I den nye grunnloven slås prinsippet om trosfrihet og religionsfrihet fast. I Ratsirakas røde bok sies det: «Religionene er også importerte ideologier, men vi aksepterer dem så lenge de ikke går mot revolusjonens mål og bidrar til den moralske utvikling av samfunnet. De grunnleggende verdier for det gassiske folk bygger på det åndeliges overhøyhet.» Det siste henviser til den viktige forutsetning i tradisjonell gassisk filosofi: «Mennesket er ånd».

I praksis har da også kirkene kunnet arbeide fritt og drive evangeliserende virksomhet over hele landet. Men det er blitt en strengere kontroll med kirkens virksomhet. Blant annet må alt informasjonsmaterieell sensureres, det trykte ord, filmer og annet. Sendetiden over nasjonalradioen er blitt nedsatt og den ideologiske propagandaen intensivert. Ikke minst gjelder dette i skolene hvor elevene blir nødt til å lære og repetere de revolusjonære sannheter i timen og til eksamen. Ikke alt som sies er like positivt med hensyn til kristendommens stilling og misjonærenes innsats. Det er ikke tvil om at det er brytninger bak kulissene hos dem som styrer med den ideologiske påvirkning.

En historisk vurdering kan imidlertid ikke se bort fra hva misjonene har bidratt med i den nasjonale utvikling og frigjøringsprosess. Det var misjonærene som laget skriftspråket, noe som fremfor annet har bidratt til å gi folket en identitet og en skriftlig kultur. Det var blant annet dette som ga folket en mulighet til å hevde seg overfor kolonimakten og forlange sin uavhengighet. Med den stadig økende betydning nasjonalspråket får i skole og presse har også interessen for misjonærens forskning i folkeminne og språkvitenskap og etnografi blitt stadig større og større. Verker av norske misjonærer er i dag pensum ved Universitetet i Antananarivo.

Det er også interessant at de fleste ledende gassiske personligheter og politikere fikk sin utdanning ved misjonenes skoler. Forkynnelsen av frihetens evangelium på deres eget språk måtte også få sosiale og politiske konsekvenser. Religionsundervisningen har under hele kolonitiden blitt gitt på morsmålet til tross for at all annen undervisning foregikk på fransk etter påtrykk fra kolonimakten. Det er ikke tvil om at dette har ført til at nasjonalspråket har bidratt til å ta vare på de nasjonale tradisjoner og gitt dem øket prestisje og betydning.

Ingen gassisk politiker og statsleder kan idag overse kirkene som sosiale og nasjonale faktorer. Selvstendigjørelsen av de unge kirker vil bidra til å tydeliggjøre at kristendommen er i ferd med å bli en del av landets eget indre liv. Det er derfor lite trolig at de nåværende politikerne som har fått sin utdanning ved kirkenes skoler vil undervurdere kirkenes innsats i den politiske situasjon. De må tvert imot regne med dem og ta dem med som en av støttene bak den sosialistiske revolusjon.